

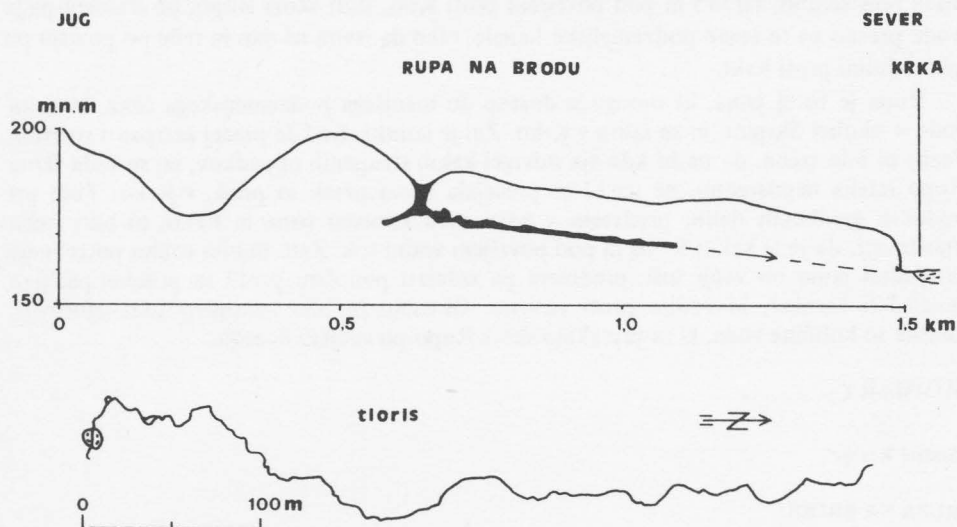
Andrej A. Kranjc

RUPA NA BRODU

Rupa na Brodu pri Novem mestu sodi med večje oziroma daljše jame na Dolenjskem in zato zasluži malo več pozornosti. V slovenskem merilu sicer ni med največjimi jamami, tudi na Dolenjskem je nekaj večjih. V občinah Novo mesto in Trebnje je znanih dobrih 20 jam, daljših od 100 m in med temi je z dolžino 630 m najdaljša prav Rupa.

Za Dolenjsko je značilen tako imenovani „plitvi kras“ površje je blizu gladine talne vode in višine površinskih tokov, pas navpičnega pretakanja skozi zakraselo kamninsko podlago je plitev, kar se odraža tudi v značilnih površinskih in podzemeljskih kraških oblikah. Za tak tip krasa so značilne tudi vodoravne jame, potekajoč plitvo pod površjem, tik nad lokalno erozijsko bazo nad površinskim vodnim tokom. Eden najboljših primerov take aktivne vodne jame v plitvem krasu je prav Rupa.

Ker je jama takorekoč v Novem mestu (vas Brod je že priključena mestu, vhod v jama je v zračni črti oddaljen le 2.5 km od Glavnega trga), je toliko bolj potrebno, da se ne samo jamarji, ampak vsi prebivalci vsaj malo seznanijo z jama „pod svojimi nogami“.

Poenostavljen prerez in tloris Rupe na Brodu

Dno novomeške kotline nad Novim mestom sestavljajo jurske karbonatne kamnine – apnenec in dolomit – marsikje na debelo prekrite z ilovico in rdečo kraško prstjo. Površje kotline je rahlo valovito, v splošnem precej uravnano, sama Krka pa je v dno kotline vrezala od nekaj do kakih 10 m globoko strugo s strmimi, često navpičnimi bregovi.

V takem uravnanem svetu, okoli 800 m od Krke, sredi Brojskega gozda, je v nadmorski višini 185 m (25 m nad gladino Krke) vrtača Rupa. Premer vrtače je okoli 15 m, ima strm obod, v dnu se pokažejo skale in med njimi dve ozki odprtini – ena vodi proti jugu, druga pa proti severu – vhod v jama. Vhod je torej vrtača, ki ji je podzemeljski tok izpodjedel dno in je nastala odprtina na površje. V tem delu novomeške kotline je navadno okoli 10–30 vrtač/km², na splošno so bolj plitve in imajo položen obod.

Čeprav je jama vaščanom že od nekdaj znana, so se je jamarji resneje lotili šele 1966 na medklubski akciji, ki jo je organiziral novomeški jamarski klub. Poleg novomeških jamarjev so sodelovali še člani klubov „Luka Čeč“ iz Postojne, Rakeka in „Železničar“ iz Ljubljane.

Ko se prerinemo skozi severno odprtino, že po kakih 10 m naletimo na sledove tekoče vode — pesek — ob dežju tudi na vodo, še malo dlje pa pridemo v samo strugo podzemeljskega potoka. V glavnem gre za 1–2 m širok in do 1 m visok rov z dnom v nanosu ali živi skali. V začetnem delu je voda le za ped globoka, postaja pa vedno globlja in po kakih 600 m je med vodo in stropom le še malo prostora, kmalu pa zalije voda ves rov, prav do stropa. Tu in tam se rov malo razširi, od časa do časa se zviša tudi strop — kjer je deževnica, ki prenika s površja, razširila razpoko v apnencu in se danes dviga proti površju kot kamin. Skrajni del rova, do katerega so za zdaj prodrli jamarji, je še okoli 300 m oddaljen od Krke — jama seže že blizu ceste nekje sredi med Brodom in Marofom — in kakih 5 m nad gladino Krke.

Voda, ki teče skozi Rupo, se pojavi spet na dan tik ob Krki kot Brojski studenec, pod strmim bregom malo nad Brodom. Od kod pa prihaja v Rupo, še ni točno znano. Domnevamo lahko, da gre za isto vodo, ki napaja izvir pod Škrjančami. Običajno teče ta voda pod zemljo, 10–15 m pod površjem proti Krki, tudi skozi Rupo, ob deževju pa je vode preveč za te tesne podzemeljske kanale, tako da izvira na dan in teče po površju po plitvi dolini proti Krki.

Rupa je torej jama, ki omogoča dostop do manjšega podzemeljskega toka, ki zbira vodo v okolici Škrjanč in se izliva v Krko. Žal je jamski vhod že precej zatrpan s smetmi. Paziti bi bilo treba, da ne bi kdo tja odvrigel kakih strupenih odpadkov, saj se voda skozi Rupo izteka neposredno, ne da bi se precejala skozi pesek in prod, v Krko. Tudi pri bodočih gradbenih delih, predvsem v pasu med koncem jame in Krko, bi bilo treba upoštevati, da je le kakih 5–10 m pod površjem vodni tok. Zato bi bilo toliko potrebneje pregledati jamo ob večji suši, predvsem pa izdelati podolžni profil in posebej pazljivo pregledati kamine, ki vodijo proti površju. Obenem bi bilo zanimivo tudi ugotoviti, kakšne so količine voda, ki se pretakajo skozi Rupo po večjem deževju.

SUMMARY

Andrej Kranjc

RUPA NA BRODU

Rupa near the village Brod is 630 m long cave and thus the longest one in the community of Novo mesto (SE Slovenia). It is typical water cave on the "shallow karst". The central part of Novo mesto basin is fairly flat carbonate surface about 30 m above the Krka river level.

Rupa is draining local water towards Krka. Channel has very small inclination lying 10–15 m under the surface and 5–10 m above the Krka level. The cave consists of 1–2 m wide and up to 1 m high channel with water. Under the entrance doline water is only 10 cm deep, and at the end it reaches the ceiling. Water from the cave comes to the surface as a spring on the very bank of Krka river.

The cave was surveyed during 1966 inter-clubs action by the members of caving clubs from Novo mesto, Postojna, Rakek and Ljubljana.